

TRIGLAVA

LETO VII.

15. MARCA 1954

ŠTEV. 137.

HEJ, SLOVENJI!

S poostritvijo odnosov med Jugoslavijo in Italijo lansko jesen, se je poslabšal tudi položaj za beneške Slovence. Ker ima tam slovenščina svojo poslednjo postojanko samo še po cerkvah, če seveda izvajamo družine, so zato italijanske oblasti v zadnjih mesecih namerile svoje topove proti tistim duhovnikom, ki javno še po slovensko molijo ali pa tako razlagajo evangelij. Župane iz slovenskih občin Nadiške doline so poklicali na prefekturo v Videm, kjer so bili postavljeni pred "sklep" glede pritiska na duhovščino, da bo ukinila slovenščino po cerkvah. Toda ko so bili župani spet enkrat na svojih domovih, se za Videm dosti niso zmenili in se praktično niko der ni nič zgodilo.

Ko tako niso uspeli, so pa v Vidmu prišli na drugo misel. Če namreč župani hočejo držati z državno oblastjo, potem je pač treba ukiniti ali razbiti nekaj občin, posamezne večje kraje priključiti na že poitalijančene občine in postopoma se bo zadeva tako sama ure dila. Zdaj je od 16 beneško-slovenskih občin deset povsem slovenskih, v šestih pa mešano žive Furlani in Slovenci. Ali bodo slovenski občani kos temu peklenskemu načrtu? Njihov MATAJUR pravilno opozarja: "Dokler bodo naše občine ostale samostojne, bodo župani, občinski uradniki, občinski stražniki in obhodniki vedno ljudje iz domačega kraja. Kadar pa imamo na občini domačine, naj si bo že katerekoli stranke, bodo ti z ljudmi vedno govorili v njihovem in svojem jeziku."

Toda kako prisiliti na kolena slovenske duhovnike? Neposredno pri njih samih ni mogoče dosti opraviti, to so že izkusili. Kajti ni ti protestni odhodi italijanskih vojakov in financarjev iz cerkva, ko so za italijanskim pričeli duhovniki brati še slovenski evangelij, ni so omajali dušnih pastirjev. Furlanski duhovnik č.g. Angel Kračina, ki se je prav zaradi slovenskih faranov naučil slovenskega jezika, pa se je celo oglasil v videmski VITA CATTOLICA in javno opomnil tistega generala, polkovnika in ostale, "da gostoljubnost nalaga obzire tako gostiteljem kakor gostom", misleč pri tem na te vojaške demonstracije v hiši božji.

Zatem so Lahi poskušali nekako pritisniti na ordinariat. Po slovenskih vaseh so razširili lažnjivo sestavljen letak in v njem pozvali prebivalce, ki so jim "moralni, verski in materialni interesi" pri srcu, da pišejo na škofa, naj podrejenim duhovnikom priporoči v cerkvah rabo "italijanskega in samo italijanskega jezika". Kaže pa, da ljudje niso pisarili škofu, kajti potem so Lahi izdali še spomeni co, na katero so pobirali slovenske podpise z istim ciljem kot je bil izdan letak. Uspeh verjetno spet nezadovoljiv. Kajti zdaj se je spraval na slovensko duhovščino italijanski tisk, ki posamezne duhovnike imensko označuje kot "protinarodne elemente" in "agente tuje države". Mar bo to spet vedlo do tožarjenja po laških sodiščih?

Mimogrede lahko spet spomnimo, da je na delu med beneško-slovensko mladino italijanska kulturna organizacija, ki potroši na leto eno milijardo lir za raznarodovalne namene. Posluži se otroških vrtcev, zastonj mineštre, večernih tečajev, gradi šole itd, itd.

Ob takšnih razmerah je umestno postaviti vprašanje, če bo na dolgo dobo zadostovala ali pa celo uspela zgolj pasivna rezistenca beneških Slovencev. Nočemo se spozabiti, da bi jim iz daljne mirne Anglije solili pamet, kako naj se na samem vročem terenu spopadejo z raznarodno oblastjo. Odločitev glede tega leži slejkoprej v njihovih glavah in rokah. Toda kot sonarodnjaki smo jim dolžni pomagati z besedo in z dejanjem. Zato kakšna iskrena misel ne more škodovati:

Predvsem smo mnenja, da slovenski stvari v Benečiji ne bo dosti pomagalo, če se bo o tem razpisoval KLIC TRIGLAVA ali pa AMERIŠKA DOMOVINA. Prav je, da svobodni slovenski tisk o tem piše, da bodo tako slovenski begunci in izseljenci poučeni in obveščeni; toda samo to ne bo imelo nobenega vpliva na razvoj dogodkov v beneški Sloveniji.

Naš tisk v Italiji in v Trstu lahko stori daleko več. Prvič izhajajo na samem terenu in ga torej vsaj posredno bero tisti Lahji, ki morajo biti obveščeni o slovenskem žitju in bitju. Drugič vlija zaupanje v bojakom in ohranja vero v slovensko stvar. To je neizmernega pomena!

Biti pa to ne sme in ne more biti vse. V minuli številki našega lista nam je g. Erjavac zanimivo orisal dobo "mariborskega programa" (1865.) in tehtno zaključil, da "narodno vprašanje nikoli ne more biti le kulturno, celo ne le gospodarsko ali socialno, temveč je vedno in v prvi vrsti politično". To so itak sami beneški Slovenci izkusili (ne zgolj po lastni krivdi!) leto dni kasneje ob usodnem plebiscitu. (Lahko bi zdaj primerjali še furlanski primer po 1.1945.) Iz daljave čutimo, da v političnem pogledu vlada v beneški Sloveniji praznina in tako menimo, da zgolj kulturni pasivni odpor ne more priboriti tudi politične in kulturne avtonomije. Upoštevamo vse težkoče kot so pomanjkanje izobražencev, ozemeljska zaključenost in zato ne baš odlične zveze z Gorico ali celo Trstom, ne nazadnje usodna politična razcepljenost v goriških slovenskih vrstah in izdajalsko anacionalno politiko kantstva jugoslovanske vlade v pogledu slovenskih narodnih manjšin. Tendar vemo, da je baš protest goriških demokratičnih Slovencev na Združene narode glede razmer v beneški Sloveniji dal vetra laškim raznarodovalcem; ali se niso takoj splašili in poklicali župane v Videm, naj podpišejo kontra-spomenico na Varnostni svet? Drugo leto bodo spreminjali listino Združenih narodov in lahko smo gotovi, da bo Italija postala članica. Prav bi bilo, da že danes mislijo predvsem beneški in goriški Slovenci in dovolj zgoda z dobro kampanjo ob primernem trenutku seznanijo svet, kako se jim godi. Če istočasno zavpijejo tudi Tirolci in če po drugi strani svobodni Slovenci podpremo goriško-beneške napore, utegne biti Lahom malo nerodno. Dalje: koalicijska veščina v Rimu bo slejkoprej do novih volitev na tehtnici. Tu smo že pisali, da samo slovenski glasovi ne bodo odvrnili komunistične nevarnosti od Italije. Morejo pa demokristijanom povzročiti grenke ure z opozorilom na organizirano slovensko volilno abstinenco, dokler slovenski zahtevi ne bo ustreženo. Tu morata seveda najti slovenska Goriška in Benečija pot soglasja in enotnega nastopa. Kdo je tu prvi poklican, če ne vprav politična organizacija?

In spet duhovniki

Cerkvene razmere so vprašanje zase. O teh smo lani v našem listu veliko pisali in ugotovili, da še tako upravičene in kričeče želje slovenskih vernikov po slovenskih duhovnikih in slovenskih pridigah nič ne veljajo pri trdovratnem videmskem nadškofu dr. Nogari. Toda ali pa je ta nadškof res poslednja instanca na cerkvenem polju? Ali nam ni bil nedavni francoski primer, o katerem smo pisali v božični številki, pokazal, da tudi škofje in nadškofje sledijo višjim naročilom? Zakaj naj bi se prav mi Slovenci obračali samo na videmskega nadškofa in bi li odvisni od njegove milosti?! Če tega ne morejo storiti beneški Slovenci sami, dovolj je drugih Slovencev, ki to zmorejo in bodo radi storili mesto njih. Načinov je več.

Ni dvoma, da bi bil položaj beneških Slovencev moralno in kulturno zelo ojačan, če bi uspeli v "cerkvenem" vprašanju. Tak uspeh bi pa bil lahko potem tudi odskočna deska za druga vprašanja.

Toda treba se je odločiti za akcijo; tarnanje ni dovolj.

SOCIALNA POMOČ

Pred leti je bil pri KLICU TRIGLAVA ustanovljen "Socialni sklad 29.oktobra", ki naj bi podpiral pomoči potrebne bolne in študirajoče slovenske begunce na evropskem kontinentu. Ob začetku je bilo krepko poučeno, da bodo prišli v poštev begunci ne glede na to, kako politično mislijo ali delajo. Vodilo socialnega dela naj bo: pomagati, kjer je pomoč potrebna! Mirne duše lahko rečemo, da tega načela uprava Socialnega sklada ni nikdar prekršila. V nekaj izjemnih primerih je bilo pomoč dana tudi v obupnih prilikah se nahajajočim beguncem v Angliji in Irski.

Socialni sklad je dobival sredstva od slovenskih begunccev, ki so si že nekako uredili svoje življenje. Sprva smo bili deležni izdatne podpore tudi od angleškega "Jugoslovanskega podpornega združenja", kasneje pa od "Dobrodelnega združenja svobodnih državljanov Jugoslavije".

V zadnjih številkah našega lista so bila objavljena poročila o pošiljkah in njihova vrednost. Od večine obdarovancev smo prejeli tudi za hvalna pisma. Včasih je komaj mogoče verjeti, v kakšnih razmerah živijo nekateri begunci, pa tudi cele družine. Seveda bi bilo treba velikih denarcev, da bi bila pomoč stalna in tako izdatnejša. Toda končno ni samo Socialni sklad na svetu. Kje so druge slovenske socialne ustanove? Nekdo, ki je bil navzoč, ko je prispela pošiljka v taborišče Spittal, nam je pisal: "Vsi so bili zelo, zelo veseli. Solze smo si morali brisati... Res je čudno, da nekateri ljudje ne vidijo te revščine, pa so pridni in pobožni ljudje..." Iz pisem vidimo, da so nekateri prejeli to pomoč prvič - po osmih letih begunstva. "Sedaj vidimo, da še živijo ljudje Slovenci, ki imajo srce za siromašne svoje rojake. Zato vas ne bomo nikoli pozabili..." glasi pismo zahvale.

Taboriščniki bolujejo na vseh mogočih boleznih, ki imajo svoje vzroke predvsem v podhranjenosti, nezadostni obleki in slabih stanovanjskih razmerah. Zlasti pa uničujeta stare in mlade ljudi kostna in pljučna je tika.

Vemo, da mnogi begunci, ki so že zapustili evropsko celino, ne živijo v briljantnih razmerah. Toda te se le ne dajo primerjati z onimi po taboriščih. Gotovo ni lahko spraviti skupaj paket in ga poslati v taborišče, saj gredo v prvi vrsti gore paketov svojcem v domovino. Toda nekaj šilingov, kak dolar in podobno pa lahko prenekateri žrtvuje in iz takih malih darov je potem mogoče sestaviti pošiljko. Česar namreč eden ne zmore, zmore pač štiri, pet, deset ljudi. V tem oziru je potem "Socialni sklad" le še posredovalec.

Razmišljamo tudi, kako bi omogočili darovalcem neposredni vpogled v delo Sklada. Kljub periodičnim poročilom v KLICU, obstoja pomanjkljivosti, da zaradi samih obdarovancev ne objavljamo polnih imen in naslovov, kakor tega ne delamo tudi pri darovalcih, če to izrecno ne žele. Morebiti bi bil nekak izhod za silo v tem, da od časa do časa uprava Socialnega sklada izdela poročilo z vsemi imeni obdarovancev (in naslovi) in ga v polzaupni obliki dostavi vsem tistim, ki so prispevali v Sklad. Vsekakor vredno premisleka.

Pred zaključkom bi še omenili, da pride prav tudi nošena obleka in obutev, da je le vredna rabe. In še, da vsi poverjeniki KLICA TRIGLAVA obnem z naročnino zbirajo tudi darove za "Socialni sklad 29.oktobra".

KLIC TRIGLAVA

53, Bucks Hill, Chapel End,
Nuneaton, Warwickshire

Izhaja 1.in 3.ponedeljek v mesecu.

DVAJSETLETNICA PLANICE

Naš list bo že v tisku, ko nameravajo v Planici na Gorenjskem praznovati 20-letnico, odkar so zgradili svetovno znano smuško skakalnico. Sredi marca bodo mednarodne tekme na novi 120 meterski železobetonski skakalnici, ki jo je zamislil isti inž. Bloudek, ki je gradil prvo, ki se je 1949. porušila, ker je les strohnel. Na tekme pričakujejo norveške, avstrijske, švicarske in druge skakalce. (ds)

CLEVELANDSKO PISMO
(Od našega dopisnika)

V soboto 27. februarja se je tu mudil predsednik Slovenske ljudske stranke g. dr. Miha Krek ter je imel ob tej priliki predavanje pred večjim številom svojih strankarskih somišljenikov ter druge clevelandske slovenske javnosti. Predavanje bi naj bilo otvoritveno v ciklu predavanj narodnopolitičnega značaja; obsegalo je oris situacije SLS, SNO in vprašanje Slovenije in Jugoslavije.

Današnja politiko SLS in SNO je g. dr. Krek motiviral z razlogom, da se v emigraciji ni pojavila nikaka nova vsenarodna tvorba in da je zaradi nejasnega položaja v domovini stara strankarska opredelitev še najbolj primerna in zanesljiva.

Pri vprašanju Slovenije in Jugoslavije je predavatelj vso svojo tezo zoperstavil ideji samostojne države Slovenije kot si jo zamišlja jo v Akcijskem odboru za samostojno slovensko državo. Poleg logičnih in vsem znanih razlogov za vezanje Slovenije na slovanski jug, g. dr. Krek ni povedal kaj novega in presenetljivega.

Današnja slovensko situacijo doma in v emigraciji je dr. Krek enostavno označil za "mizerijo" ter upodobil naš geopolitični položaj v sila temnih barvah. Naši sosede, četudi krščanski demokrati in sami begunci, nam tudi v begunstvu kratijo pravico do življenja na naših tleh. Govornik je pred pričetkom svojega predavanja izjavil, da ne misli dajati nikakih uradnih političnih izjav, umaknil se je vsaki morebitni polemiki; ker tega ni bilo na programu, je pač razgovor kasneje potekal izven predavalnice privatno med tistimi ljudmi, ki sami mislijo in jih ne zadovoljuje besede "voditelja":

Če naše narodno vprašanje tudi pri krščanskih demokratih tako malo ali nič ne velja, kaj je potem SLS, ki je članica Krščansko demokratske zveze za Srednjo Evropo in posredno tudi mednarodne krščanske demokratske organizacije, storila, da bi stvari stale drugače? In dalje: za kaj potem naši ljudje v taki "krščanski" ustanovi potem še sedijo in je ne zapuste iz protesta nad takim zadržanjem naših sosedov? V tem pogledu bi bilo še zanimivo vedeti, kaj je storil tudi SNO in predsednik g. dr. Krek še posebej. Končno: v čem potem obstoja krščanski svetovni nazor, o katerem je prav tu v Clevelandu toliko govora v vrstah S.L.S., če nam naši sosede po svojih organizacijah, ki jim načeljujejo ljudje s "krščanskimi" ali pa cerkvenimi naslovi, odrekajo najosnovnejšo pravico vsakega naroda!

Notranje politični položaj v Jugoslaviji odn. v jugoslovanski emigraciji je predavatelj odpravil s tipično naivnostjo, ki jo srečamo pri malone vseh predstavnikov starih slovenskih strank. Govoreč o srbsko-hrvatskem sporu, je dr. Krek dejal, da sicer res izgleda, kot da nihče od Hrvatov v emigraciji noče slišati o Jugoslaviji; a upoštevati moramo dejstvo, da so l. 1945 zapustili Hrvaško po večini ljudje, ki so bili nemški vazali; zato se potem ni čuditi razpoloženju večine hrvatskih beguncev. Zdi se mi, da bi tole vprašanje, na katerem Jugoslavija stoji ali pade, pač zaslužilo od predsednika Slovenskega narodnega odbora malo bolj podrobno in objektivnejšo ter stvarno analizo.

Predavanje je bilo dobro obiskano in je poteklo v smislu nekdanjih ljudskih zborovanj. Če pa je dr. Krek nekoč razglasil načelo "zgovornega molka", potem lahko zdaj ugotovimo, da se je situacija spremenila v toliko, da danes glavni govornik SLS uporablja "besede, ki povedo malo ali nič".

BRITVICE IN MILO

MANCHESTER GUARDIAN je priporočil v lepem članku Britancem, naj obiščejo Dubrovnik, "biser Jadrana". Svetoval je le, naj vzamejo seboj milo, klin za britje, filme, zobno kremo in podobno. - V isti številki "Putnik" oglašuje "prvovrstne, moderne hotele" ob Jadranu. Z milom ali brez mila?

V minulem letu je imelo "Dobrodelno združenje svob. državljanov Jugoslavije" v Londonu preko 10.000 funtov dohodkov in blizu 9.700 funtov izdatkov. Združenje, ki mu že od ustanovitve predseduje g. Vane Ivanović, je gotovo najmočnejša finančna ustanova jugosl. emigracije, žal običajno prehitro prazna.

"Tič"

OBLAST, KI SLONI NA NEPOŠTENJU

(Dopis iz Gorice)

Takole povprečno 55 ljudi pobegne tedensko iz Jugoslavije v svobodni svet. En teden več, drugi manj. Računajo, da je tako lani izbralo svobodo blizu 3000 jugoslovanskih državljanov, od tega dve petini preko Karavank, tri petine pa preko meje z Italijo in Trstom.

Njihovo pripovedovanje je na splošno seveda zelo nepovoljno za komunistični režim in uporabljajo za sliko zgolj črno barvo. Zanimivo pa je, da se vsa pripovedovanja strinjajo v tem, da je vse, karkoli ima kaj opravka z oblastjo, notri do jeter skorumpirano. Krađejo od zgoraj navzdol vsi. Po geslom, da se je pač treba "znajti". To ni čudno, ko pa je najhujši zločin - misliti politično drugače kot zahteva oblast.

Pred vojno so "Solunci" radi oponesli: "Zašto sam se borio?". Danes je ista pesem pri bivših partizanih. In bila bi prav tako ista, če bi zmagali protikomunisti. In jutri najbrž spet, če se kako s spopadom obrne.

Sicer pa so ljudje mnenja, da so "vsi Črnogorci v Beogradu" in "vsi Dalmatinci v Zagrebu".

Begunci zatrjujejo, da lanske letošnje oktoberske demonstracije, ko je šlo za usodo Trsta, splošne niso bile tako spontane, kot se je pokazalo kasneje. Kajti nihče vam ne bo šel po Jugoslaviji demonstrirati, če tega ne odredi oblast. Tako so ob nastanku tržaške krize komunisti odredili zaporo vseh javnih lokalov, iz katerih so nagnali ljudi na ulico demonstrirati. Frontne organizacije so poskrbele isto po ulicah in hišah. Ko pa so bile demonstracije tako pod zaščito režima enkrat v polnem teku in ko se je narod preko radia in časopisja pa še vseh mogočih čenč upoznal z mednarodnim položajem, tedaj šele se je pa demonstriranje sprevrglo v nebrzdano razgrajanje. In temu tudi vlada ni bila več takoj kos. Nesvobodni ljudje so izkoristili trenutek in dali svoji jezi polnega duška; niso izbirali nobenih sredstev v očitnem hotenju, da bi z razbijanjem poostрили mednarodne odnose, da bi dali povod za oboroženi spopad ali vsaj intervencijo in tako povzročili padec komunističnega režima. Tako so te demonstracije dejansko bile nekakšen 17. junij Jugoslavije.

Razočaranih ljudi je pocod veliko in s časom vedno več. Ne le med bivšimi frontovci-partizani ampak tudi med partijci, zlasti tistimi, ki so postali komunisti iz gotovih idealnih pobud. Seveda šteje Fronta še vedno milijone članov, toda prenegoterm je članstvo samo pretveza, da obdržijo skromno službico, da se nekako prežive in da jih oblast pusti na miru. Značilno je še, da tu in tam komunisti niso več tako zadržani in zaprti kot so bili svoje čase. Ni redko, da pomagajo enemu ali drugemu "reakcionarju"; največkrat pač zaradi osebnih poznanstev. Toda ko so na samem in gotovi, da ni kje blizu Ugbinih oči in ušes, pače prav z njihove strani kakšna pikra na račun oblasti.

+ Apelacijsko sodišče v Zaruženih državah je razveljavilo odločitev Federalnega sodnika Hulla iz 1.1952 da bivši ustaški notranji minister Andrija Artuković ne more biti vrnjen Jugoslaviji kot vojni zločinec, češ da ne obstoja tozadevna pogodba med Združenimi državami in Jugoslavijo. Po mnenju Apelacije je Jugoslavija prevzela obveznosti nekdanje srbske vlade in s tem tudi pravice dotične pogodbe o izročanju obtožencev. Vendar pa ta nova razsodba še ne pomeni, da bodo USA Artukovića tudi vrnile.

+ V Ljubljani bodo aprila pričeli graditi poslopje slovenskega parlamenta. Stalo bo za nekdanjo Kranjsko hranilnico (kasneje Hranilnico Dravske banovine v Knafljevi ulici) in bo mejilo na Beethovnovó in Šubičovo ulico ter nekdanji Muzejski (zdaj narodnih herojev) trg. Praktično bo to dozidek hranilnice, v kateri se zdaj šopiri Centralni komite Zveze komunistov Slovenije. Vhod v skupščino pa bo iz Šubičeve ulice. Stavba bo trinadstropna in bi naj bila dograjena koncem prihodnjega leta. Doslej je parlament zasedal najprej v Slov. filharmoniji, nato pa v poslopju Kazine.

PISMA UREDNIKU

Nacionalizem: G.urednik! G.J.(KT 135) lahko najde pojasnilo glede pojma narod in nacionalizem v vsakem dobrem slovarju ali enciklopediji.-G.MT. mi je izkazal veliko čast, da je prebral moj skromni članek. A če bi ga pazljivo bral, bi videl, da nisem trdil, da danes obstojata kranjski ali štajerski nacionalizem. Pod gotovimi pogoji bi n.pr. v totalitarni centralistični suvereni Sloveniji mogli tudi nastati. Ne more pa osporavati MT da je v preteklosti in tudi danes obstoja tkzv. "lokalni patriotizem". Od tega pa do "nacionalizma", pod gornjimi pogoji, ni tako daleč. - Gdč. M -m (KT 136) pravilno ugotavlja, da je "nič", kar je ona povedala. Sam pridevnik "zdrav" in "bolan" skupno s samostalnikom, na katerega se nanašata, ne pomenita mnogo. Veliko pa pomenita kot pojasnilo, zakaj je ali bo prišlo do neke akcije ali stanja. Z drugimi besedami sem povedal v svojem članku, da so nekatere akcije iz preteklosti (n.pr. klanje Srbov od strani us-tašev) ali sedanjosti (n.pr. megalomanske zahteve separatistov) ali v možni bodočnosti (n.pr. razpad Jugoslavije) rezultat bolnega nacionalizma. Zdrav nacionalizem do tega ne pripelje. - G. PB. (KT 136) mi stavlja vprašanje, na katerega ne čaka mojega odgovora, ampak sam odgovarja. Je to taktčnost? PB pa medtem razkriva zanimivo karakteristiko naše "demokratske" emigracije. V svojem članku sem podal svoje mišljenje. PB pa trdi, da sem sebe postavil za sodnika nad tem, kaj je zdravo in kaj je bolno. Vsaka oseba ima v demokraciji pravico, da poda svoje mišljenje, da odklanja in napada ideje, ki se ji ne dopadejo, da razvija ideje, ki ji prija. Ljudje kot g.PB pa smatrajo, če se jim gotovo mnenje ne dopade, da se o tem ne sme pisati, češ da "naj narod odloči". Tako se zgodi, kadar "republikanci" napadajo kralja Petra, da "monarhisti" kričijo, da se o tem ne sme razpravljati, ker naj o tem "narod odloča". Kadar separatisti napadajo Jugoslavijo, gotovo pro-jugoslovanski krogi vpijejo: "ne napadaj Jugoslavijo, to čaka na dokončno presojo od strani naroda. Po takšni logiki potem pridemo do tega, da danes ne bi smeli pisati ali govoriti proti Titu, ker more o tem "dati končno sodbo samo narod". Seveda g.PB. ne trdi tega, toda zakaj se zaustavlja na pol poti in zakaj v izvajanju svoje logike ne gre do konca? Končno še o pravem pomenu besede "sodnik": ta mora slišati eno in drugo stran; ko to stori, ima pravico izreči ~~ta~~ **ko** ali drugačno kazen. Mislim, da moremo izreči sodbo o kakšni stvari, tj. da predložimo svoje mnenje; toda ne smemo pa izreči razsodbo in v zvezi s tem kaznovati ali nagraditi. Nihče od nas ne sme biti sodnik, vsak pa ima vso pravico biti ali tožnik ali branilec te ali one ideje. Narod pa medtem ne more biti demokratični sodnik, ako mu ni omogočeno, da čuje mišljenje "za" in "proti". - Vprašanje je, kdo je domišljav. Ali jaz, ki podajam svoje mnenje, s katerim se g.PB ne strinja, ali pa g.PB, ki mi osporava pravico, da podam svoje mnenje. V.Farkaš

Zveza srbskih zadrug: G.urednik! Z užitkom sem prebral uvodnik "Nova pota" in resolucije skupine okoli "Naše reči", objavljene v KT 135. Mislim, da molčanje zaradi vzdrževanja nekega bajeslovja o enotnosti emigracije ni niti najmanj konstruktivno a še manj potrebno na rodu doma. Ta namišljena enotnost, ki naj bi jo mi čuvali, ustvarja doma prav tako napačno sliko kot ono naivno sklicevanje na zapadne zaveznike med vojno. Razočaranje je bilo bridko, obtožba huda, a posledice še hujše. To revolucionarno gibanje v emigraciji, ki od časa do časa prihaja do izraza, bi moralo dati misliti ne le srbskim političnim osebnostim, ampak v enaki meri tudi slovenskim, saj mi dosti razlika.

L.Z.

"Čut za mero": G.urednik! Z ozirom na uvodnik v št.136. bi rad omenil, da se kaj podobnega najbrže ne more pripetiti slovenskim politikom, kajti oni se boje sodelovanja z od padlo ofarijo kot hudič križa. To pa seveda ni posledica McCarthyjevega lova na rdeče vešče, marveč bo jazni, da bi morali priznati grehe, ki so do OFarije pripeljali. M.G. =====
Naročnina za KLIC TRIGLAVA: za celo leto B 1.4.0, za četrt leta 6/-.

Na naslednjem listu priobčuje= 56
mo 8.nadaljevanje razprave g.
Frana Erjavca o "NASTANKU SLO= 7
VENSKIH POLITIČNIH STRANK":

Šele naknadno se je izvedelo, da je vrglo dr. Tomanu, za Bleiweisom najveljavnejšemu staroslovenskemu prvaku, to glasovanje 20.000 gld. in je bil to do leta 1918. tudi edini znani primer korupcije v slovenski politiki. To glasovanje je bilo najusodnejše in najsramotnejše, kar so jih kdajkoli zagrešili slovenski poslanci v dunajskem parlamentu, odgovarjali so pa zanjle breznačelni staroslovenski oportunisti. Čeprav je vlada medtem razpustila Sokola, ustavila Einspielerjevega "Slovenca", odstavila potem še ljubljenskega župana dr. Costo in vršila še druge persekucije, niso zinili poslanci o vsem tem ničesar, tem več lomili svoja kopja za - konkordat (nova liberalna ustava je namreč avtomatično razveljavljala tudi bistvene točke konkordata), za historični federalizem in sploh za vse reakcionarne predloge, slednjič so pa vrgli nekateri še ta svoj lastni program čez plot in glasovali 17.10. za centralistično ustavo (celo Svetec), nekateri proti njej, eden je pa od glasovanja - pobegnil. Tudi to glasovanje je v domovini (celo pri Bleiweisu) razočaranje nad poslanci samo še povečalo.

Samo ob sebi je umevno, da so našli ti dogodki silen odmev zlasti v dijaški mladini. Ta dijaški rod se izprva za politiko ni mnogo zanimal, temveč predvsem za literaturo in se oklepjal Janežičevega "Glasnika". Ker se pod Bleiweis-Jeranovim kulturnim jerobstvom domača literatura ni mogla razviti, je se gala mladina seveda po tujih in si odpirala po njej širša obzorja. Jeseni 1.1865. je prišla prva taka dijaška skupina z Jurčičem na čelu na Dunaj in tu so se zbrali takoj okoli Stritarja, moža evropske literarne in estetske izobrazbe, čigar ostru kritični čut je posebno trpko občutil našo tedanjo kulturno zaostalost in potrebo po naši uvrstitvi ob stran drugih kultur - nih narodov. Šele ta družba je Stritarja vzpodbudila, da je opustil vlogo zgolj pasivnega literarnega sladokusca in je skupno z Levstikom in Jurčičem izdal na novo - Prešerna. Ta izdaja je pomenjala s svojim znamenitim Stritarjevim uvodom pravo revolucijo v našem kulturnem življenju, ker je strmoglavila staroslovenskega malika Koseskega in Slovencem šele zopet odkrila Prešerna. Istočasno je začel Stritar tudi v "Glasniku" kritično presoјati tedanjo našo kulturno primitivnost in kazati naši literaturi pot na evropsko raven v smislu tedanjega kulturnega liberalizma. Te ideje je navdušeno sprejemala tudi srednješolska mladina, v kateri so našla iz odpora proti reakcionarnosti starih in iz žeje po širših obzorjih plodna tla tudi vsa druga tedanja liberalna gesla. Ljubljanski osmošolci z Levcem in Šukljem na čelu so priredili poletni 1.1867. abiturientski sestanek, na katerem je "zlasti Šuklje tako debele klatil", da so mu sledile celo policijske preiskave. Jeseni so prišli potem tudi ti na Dunaj in pomnožili tamošnji Stritarjev krog. Stritar jih je skušal usmerjati predvsem na literarno polje, toda zgoraj o črtana breznačelna politika staroslovenskih poslancev je nujno vzbujala ogorčen odmev tudi pri njih in so ga okrepljevala še politična in kulturna gesla tedanjega dunajskega liberalizma, apliciranega na radikalni slovenski in slovanski nacionalizem.

Ako bi hoteli rezimirati to prevažno triletnje slovenske politične zgodovine (1865.-1867.), tedaj bi mogli reči, da je tvorilo pravo prelomnico. Breznačelna, oportunistična, skrajno reakcionarna in narodno mlačna politika staroslovenčev je dosegla z glasovanjem za dualizem in nekaterih še za ustavo pravi brodolom. Njeni nositelji so bili kranjski "pervaki" z "Novicami", a proti njej se je oblikovala že vedno močnejša opozicijska obrobna dežela, katere glasnik je bil Einspielerjev "Slovenec" in ki jo je idejno oploidal Levstik. Ta opozicija je bila nacionalno radikalna in kulturno napredna, nikakor pa ne

kulturnobojna (dr. Zarnik, najradikalnejši mladoslovenski politik, je po volitvah l. 1867. navdušeno proslavljal duhovščino). Toda za njo je že rasel novi akademski rod, ki ga je poleg tedanjih univerz vzgajal zlasti na Dunaju Stritar v duhu tega njega evropskega kulturnega liberalizma, a na katerega je v danih okoliščinah nujno močno vplival tudi ves tedanji duh avstrijskega nemškega meščanstva. In to mladino so zaдушljive razmere v domovini nujno tirale vse bolj na levo. Ni torej točno, kar se pri nas navadno trdi, da bi se bilo naše kato = liško gibanje rodilo iz odpora proti liberalni kulturnobojno = sti, temveč je dejstvo ravno nasprotno, da se je razvil naš kaj nedolžni liberalizem le iz nujnega odpora proti kulturni in politični reakcionarnosti naših staroslovencev, ki so se vse bolj ogrinjali v verski plašč. Razen tega je predstavljal liberalizem tedaj na splošno še vedno veliko evropsko napred = no gibanje, katerega se tudi Slovenci nismo mogli in smeli iz = zogniti brez škode za naš razvoj.

7. DOBA TABOROV

S sprejetjem dualizma in ustave je dobila Avstro-Ogrska monarhija po osemletnih ustavnih bojih svojo dokončno obliko, obenem je bila pa radi politične neuvidevnosti dvora, Nemcev in Madžarov že tudi zapisana smrti, kajti zgodovinsko pravo ni bilo več življenja zmožno, a na naravno pravo Nemci niso hoteli pristati. Cesar je poveril takoj po sprejetju ustave vlado avstrijske državne polovice velemeščanskemu in izrazito nem = ško liberalnemu kabinetu kneza C. Auersperga. Ker sta bili glav ni dve nacionalni vprašanji avstrijskih Nemcev definitivno rešeni že pri Kraljevem Gradcu in z dualizmom, zato je šlo vla doječim nemškim liberalcem odslej predvsem zato, da si s cen tralizmom in s kratenjem pravic drugih narodov zagotove abso = lutno nadoblast v avstrijski državni polovici, obenem so pa tudi lahko osredotočili vso svojo pozornost uveljavljanju svo jih gospodarskih in kulturnih načel. Ta so bila na gospodar = skem polju liberalno kapitalistična, na kulturnem polju pa de loma napredna in deloma kulturnobojna, (poudariti je pa treba, da je bil liberalizem avstrijskih Nemcev že od l. 1848. dalje močno popačen, a po l. 1867. je kmalu čisto degeneriral). Ravno ker niso imeli Nemci po dualizmu nobenih perečih lastnih na = cionalnopolitičnih vprašanj več, se je njih zanimanje lahko tem bolj osredotočalo na svetovnonazorsko polje, ki se je iz = razalo v vedno ostrejšem nasprotju med konservativnimi kmečki mi masami in liberalnim meščanstvom.

Za slovensko parlamentarno delegacijo bi moral biti polo žaj po sprejetju ustave čisto jasen. Ker je bilo državnoprav = no vprašanje sedaj bolj ali manj rešeno, bi bila njena osred = nja naloga ta, da bi začela smotren boj za izvršilni zakon k famoznemu členu 19. ustave o narodni enakopravnosti. Toda ona tega ni izvršila, temveč je vodila ramo ob rami z reakcionar = nimi Tirolci in konservativnimi fevdalci neizprosen boj. prav proti tistim nujnim zakonskim načrtom, ki so pomenjali nedvom ni napredek (n. pr. šolski zakoni) ter je pri tem pozabila na vse narodne tegobe, doma pa ob istem času zapravila Ljubljano ki je prišla zopet za dolgih 14 let v nemške roke.

Taka parlamentarna delegacija je morala izgubiti doma se veda ves ugled. Toda narodno radikalnejši in kulturno napred = nejši tabor je bil po ustitvi Einspielerjevega "Slovenca" vnovič brez lastnega organa (Prelogov "Slovenski gospodar" je bil le lokalni ljudski tednik), zato tudi ni mogel dajati du = ška svoji nevolji. Glede na to se je skupina mlajših ljublj. izobražencev pod Levstikovim vodstvom trudila, da bi ustanovila nov politični list, a je bila radi odpora starih še prešibka za to.